ЄВРОПА 07.08.2026 | Анна Террон Кусі

Кордони контролю

Чому події в Сеуті – це не просто міграційна криза, і який урок з них має винести Європа

Прибуття близько 70 тисяч осіб за лічені дні – переважно молодих мешканців Марокко – стало наймасовішим нелегальним перетином кордону за всю історію цієї ділянки на півдні Європи. Десятки людей загинули, намагаючись доплисти до іспанського ексклаву. Масштаб події спонукає знайти одну-єдину причину, але жоден фактор сам по собі не є визначальним.

Немає сумнівів, що Сеута зіткнулася з міграційною кризою. Водночас це і політична, і геополітична криза: вона має безліч причин, і за нею стоять найрізноманітніші гравці з різними інтересами та ступенем відповідальності, які досі важко визначити.

Безпосередній привід видається цілком очевидним. Верховний суд Іспанії нещодавно постановив, що процедуру негайного повернення на кордоні, яка діє для Сеути та Мелільї, не можна застосовувати до тих, кого перехопили в морі під час спроби дістатися берега. Рішення викликало суперечки, хоча його суть була гранично простою: суд не відкривав кордони й не забороняв висилати нелегалів. Він лише зобов'язав владу діяти згідно із законом – оформлювати повернення з дотриманням юридичних процедур, а не просто відправляти назад тих, хто намагався штурмувати прикордонні загородження.

Однак у соцмережах вердикт тлумачили зовсім інакше. Там швидко поширилося повідомлення: «Кордон відкрито, і кожного, хто дістанеться до Сеути по воді, вже не зможуть повернути назад». Дезінформація поширилася блискавично, створивши ілюзію «унікального шансу» потрапити до Європи.

Втім, навіть це не пояснює, як інтернет-чутки змогли спровокувати настільки масштабний вихід. Незрозуміло й те, яку вигоду з цього отримали мережі контрабандистів (яким часто приписують головну роль): більшість людей штурмували кордон самостійно – пішки або вплав, не платячи контрабандистам.

Сеута – іспанське місто на північноафриканському узбережжі, з усіх боків оточене територією Марокко. Цей район є зовнішнім кордоном Іспанії та ЄС, на який Марокко висуває територіальні претензії. Формально місто входить до Шенгенської зони, але живе за особливими правилами: під час поїздки з Сеути на материкову частину Іспанії потрібно обов'язково проходити паспортний контроль.

З цього випливає головне: той, хто нелегально проникає до Сеути, не отримує ані вільного доступу до континентальної Європи, ані права пересуватися в межах Шенгенської зони. За весь час нещодавньої кризи жодних помітних спроб перебратися на материкову частину Іспанії або в інші країни ЄС зафіксовано не було.

Той, хто нелегально проникає до Сеути, не отримує ані вільного доступу до континентальної Європи, ані права пересуватися в межах Шенгенської зони

Ця деталь є принциповою, оскільки тема Шенгену швидко стала предметом політичних маніпуляцій. Італія одразу ж відновила контроль на рейсах з Іспанії, а низка європейських політиків поспішили заявити, що дії Мадрида ставлять під загрозу свободу пересування в Шенгенській зоні.

При цьому більшість людей, які дісталися до Сеути, повернулися до Марокко добровільно. Жодної масової депортації з боку держави не знадобилося. Зрозумівши, що дістатися до материка не вдасться, і опинившись у переповненому місті без даху над головою та будь-яких перспектив, десятки тисяч людей вирішили повернутися самі через відкритий іспанцями КПП. Марокканська влада прийняла їх назад. А з часом марокканські сили безпеки також почали вживати більш активних заходів, щоб не допустити прибуття нових людей до Сеути.

Пасивність марокканських прикордонників на перших порах була очевидною і відіграла ключову роль у тому, що прорив кордону набув таких масштабів. Одні експерти вважають це навмисно спланованою акцією Рабата, інші – повною втратою контролю з його боку. Втім, реальність, найімовірніше, лежить десь посередині.

Не можна ігнорувати й символічний підтекст. Події розпочалися 30 липня – у День сходження на престол Марокко. Король Мухаммед VI святкував цю дату в Тетуані, всього за 40 км від Сеути. Кадри з десятками тисяч марокканців, що йдуть до міста, іспанський статус якого Рабат досі не визнає, неминуче оживили в Іспанії спогади про

минулі конфлікти.

У підсумку ситуація вийшла далеко за межі звичайної міграційної проблеми й перейшла у площину геополітики. Особливо гостро це відчувається в Середземноморському регіоні, де міжнародне морське право й без того тріщить по швах – від Східного Середземномор'я до Ормузької протоки. У Сеуті та Гібралтарській протоці питання суверенітету, безпеки та регіонального балансу сил безпосередньо зіткнулися з міграційним фактором – і сталося це між двома державами, чиє прикордонне співробітництво є настільки тісним, наскільки й нерівноправним.

Іспанський уряд дивиться на міграцію інакше, ніж більшість країн ЄС

Сьогодні іспанський уряд дивиться на міграцію інакше, ніж більшість країн ЄС: Мадрид наголошує на її економічній та демографічній користі й навіть розпочав масштабний процес легалізації для тих, хто вже живе й працює в країні.

При цьому Іспанія – за будь-якої влади – залишається державою з чи не найжорсткішим контролем на південних кордонах Європи. Іспанське керівництво вклало величезний політичний капітал у прийняття Європейського пакту про міграцію та надання притулку. Тож риторика іспанської влади – це зовсім не політика «відкритих дверей», а поєднання жорсткої охорони зовнішніх кордонів із прагматичним підходом до мігрантів, які вже інтегрувалися в економіку та суспільство.

Саме крізь цю призму варто розглядати критику іспанської реформи з боку деяких європейських сусідів. Ця програма легалізації жодним чином не вплинула на події в Сеуті: вона стосується лише тих, хто давно мешкав в Іспанії, і не давала тим, хто прибув до Сеути, жодної надії на отримання документів. Спроби назвати її «фактором привабливості» для нелегалів – лише перенесення старих політичних суперечок на кризу в Сеуті. До того ж деякі з країн, які критикують Мадрид, самі раніше застосовували аналогічні механізми.

Перша реакція Європи була продиктована внутрішньою політикою окремих держав. Деякі уряди обрушилися на Іспанію з критикою, пов'язавши кризу з реформами Мадрида та роботою Шенгенської угоди, хоча про жодний потік мігрантів до інших країн ЄС не йшлося. Ситуація змінилася лише 4 серпня після екстреної відеоконференції глав МВС країн ЄС. Держави-члени висловили солідарність з Мадридом, високо оцінили швидку реакцію

іспанських служб і закликали до спільного європейського рішення. Але на той момент безпосередня криза вже була локалізована.

Події в Сеуті наочно показали, як швидко може «розмитися» кордон, коли одночасно спрацьовують кілька факторів: відчайдушні надії тисяч молодих людей – у даному випадку молодих марокканців і марокканок, – вагання державних органів та історично напружені відносини двох сусідніх країн. І все це помножене на соціальні мережі, здатні розігнати будь-які процеси до небачених швидкостей.

Щоб оцінити геополітичний масштаб того, що сталося, не потрібно шукати змови чи зводити все до однієї причини. Але й зводити цю проблему виключно до «питань міграції» було б помилкою.

Тому відповідь Європи має бути комплексною. І в міграційній, і в зовнішній політиці Євросоюзу необхідні: дієві механізми раннього попередження криз та координації; ефективні прикордонні процедури, що не порушують принципів правової держави; реальний, а не декларативний розподіл відповідальності за охорону спільних зовнішніх кордонів.

Внутрішня та зовнішня політика ЄС сьогодні переплетені як ніколи. Щоб захистити ключові досягнення європейської інтеграції та цінності, на яких вони ґрунтуються, Євросоюзу життєво необхідно знизити свою вразливість і зміцнити внутрішню єдність.

Анна Террон Кусі

Анна Террон Кусі (Anna Terrón Cusí) – старша наукова співробітниця (Senior Fellow) Інституту міграційної політики (MPI) та співзасновниця компанії InStrategies. Вона спеціалізується на питаннях міжнародної міграції та мобільності. З 2010 до 2012 року обіймала посаду державної секретарки Іспанії з питань імміграції та еміграції.

